

VRTEC.

Časopis s podobami za slovensko mladino.

Uredil in založil

Ivan Tomšič,

učitelj z zlatim križem za zasluge na c. kr. vadnici v Ljubljani.

Trinajsti tečaj, 1883.

V Ljubljani.

Natisnila Klein in Kovač (Eger).

KAZALO.

Pesni.	Stran.	Stran.	Stran.
V novo leto	1	Bodite usmiljeni	60
Šolski zvon	11	Slavka	66
Vrtcu	17	Nedolžno veselje	70
Ujeti vrabec	24	Oponašavi Blažek	72
Oslova tolažba (basen)	30	Zakaj ni matere slušal	75
Lažnivi prijatelji	33	Lesena polenta	82
Vrabec in konj (basen)	40	Ne dražite psov	85
Ponočna rosa	49	Bratovska ljubezen	87
Žalost	55	Stanovitost v veri	94
Céna	63	O šolskih počitnicah	104
Mladeničeva molitev	65	Jednoóko gorjé	106
Vzpomlad	72	Razbojniki	114
Pogréb	81	Hrómi Jurij	118
Domovina	89	V pravem trenutku	120
O Njega Veličanstva Cesarja Frana Jo-		Grlica in sova	121
sipa slavnem prihodu v Ljubljano,		Arabee in kača	123
v 11. dan julija meseca 1883. leta	97	Hvaležni rejencec	130
Nj. Veličanstvu Cesarju Franu Josipu I.	103	Žalosten konec hučobnega otroka	134
Mlademu prijatelju. I. Slovo	113	Cesarjeva mati — kuma	136
Savica in Triglav	125	Katera cvetica je najkrásnejša	138
Mlademu prijatelju. II. Snidenje	129	Očetov god	139
Dva prizora iz Bléda	145	Moli in delaj	146
V jeséni	156	Poslednja otrokova prošnja	150
V boj	156	Snežinka in Rožica	153
Slepí Jarnejček	160	Trije bratje	162
Spomin	161	Lep solnéni zahód	168
Siróta	161	Zakaj sovražijo psi lisico, mačko in zajca	170
Na grobu	169	Sanje	180
V dolini	179	Okolo domače peči	181
Jezušek v gozdu	178	Sveti Miklavž	186
Materino okó	179	Duh	188
Povesti, pripovedke, prilike in basni.		Zemljepisni, zgodovinski in drugi	
Na božični večer	2	poučni sestavki.	
Kalif in pesnik	4	Otroci, molite	8
Stara palica	5	Baron Fran Trenk	25
Klepetec	7	Spužva ali goba	39
Koline	10	Ogerska kréma ali „sarda“	41
Zajčja bolnica	12	Lov na veverice	45
Boris ali krščenje Bolgarov	18	Kako opice lové	55
Jezus in sv. Peter	22	Cigani	73
Učitelj Ivanko	23	Otroci, vstajajte zgodaj	74
Krepóst ne pozna maščevanja	33	Japonci	90
Sreča in Nesreča	36	Jeruzalem	91
Izgubljeni vol	37	Semernik	93
Molitev	38	Habsburški rod v Avstriji	99
Opeharjen kmet	39	Stari Rimljani	108
Karol Veliki in kovač	44	Napoleon na Ruskem	124
Dobri Jožek	50	Največji zvon na svetu	126
Tolažba v nesreči	59	Karlovi vari na Českem	137

	Stran.
Veseli dogodki v cesarski rodbini	151
Zlati listki	152, 171
Ogenj v starodavnih časih	157
Visoka Tatra	185

Zgodovinsko-mestopisni obrazci.

IX. Kostanjevica	9, 27
X. Krško	42, 61

Gledališke igre.

Čarovnik. Gledališka igra v dveh dej.	56
---	----

Prirodopisno-natoroznansko polje.

Palme	29
Gozdno drevje	76
Roža	109
Lokvanj	140
Rastline	142
Pes	172
Ptice	174
Nosorog	189

Zabavne in kratkočasne stvari.

Drobtine	15, 31, 47, 63, 79, 94, 111, 127, 143, 159, 175, 191
Kratkočasnice	15, 31, 47, 63, 79, 95, 144, 159, 175, 191
Pametnice	79
Uganke	16, 32, 60, 160, 175
Računske naloge	127, 160, 175,
Zabavne naloge	16, 80, 112, 127, 160
Skakalnice	48, 80, 128

Slovstvene novice.

Rože in koprive	16
Čestitarka	16
Praktična Metodika	32
Narodna Biblioteka	48, 64, 80, 127
Izgledi bogoljubnih otrok	64
Kršanski nauk za prvi in drugi razred	64
Cerkveni obredi	64
Školski vrt u selu	80
Učitelj v Jakovcu	80
Habsburški rod	96, 176,
Izvirne pripovjesti Ljud. Tomšiča	111
Spisi Krištofa Smida	127
Hrvatska biblioteka za mladež	128
Knjižice za slovensko mladino	144
Prve pjesme Josipa Milakovića	144
Fizika za nižje gimnazije, realke in učiteljska	176

	Stran.
Terezija ili mala milosrdnica	176
Božičnice	176

Spomeniki umrlim.

Ivan Šolar, c. kr. dež. šol. nadzornik v Zadru	47
Dr. Štefan Kočevar v Celji	47
Matija Kulavic, knezošk. svetovalec	63
Tomaž Zirovnik, župnik v Grahovem	63
Dr. Jarnej Vidmar, bivši knezoškof Ljubljanski	94
Andrej Pečenko, vikarij v Gabrijah	143
Josip Kavšek, učitelj na Vinici	175

Podobe.

Božično drevesce	3
Molitev pred sveto podobo	8
Koline	10
Zajčja bolnica	12
Učitelj Ivanko	23
Baron Fran Trenk	25
Palme	29, 30
Krepost ne pozna maščevanja	35
Molijoč otrok	38
Ogerska krēma ali „csarda“	41
Bolno dete	52
Angeli in dete	54
Štiri sestre	60
Otročje veselje	70
Cigani	73
Ne dražite psov	85
Japonci	90
Semernik	93
Cesar Fran Josip I.	101
Rimska mestna vrata	108
Snidenje	117
Grlica in sova	121
Največji zvon na svetu	126
Sv. znamenje	135
Karlovi vari na Češkem	137
Lokvanj	140
Laksenburg	151
Ogenj v starodavnih časih	157
Trije bratje	163, 164, 166, 167
Cerkev na hólmcu	169
Pes prepeličar	172
Sanje	180
Visoka Tatra	185
Nosorog	190

Zahvale	48, 143, 160
--------------------------	--------------

ČASOPIS S PODOBAMI ZA SLOVENSKO MLADINO.

Štev. 1.

V Ljubljani 1. januarja 1883.

Leto XIII.

V novo leto.

Špet veselo
 Se začelo
 Nam je svéto
 Novo léto;
 O da bi Vam ponovilo
 Let veliko se števílo!
 Moje danes je voíllo:
 Da bi zdravi,
 Ne v težavi,
 Ne v bridkósti,
 Le v radósti,
 V pravi sreči
 Večno veči,
 Prav veselí
 Doživeli
 Dostí sméha
 Pa brez greha!
 V blagostanji
 V blagem djanji
 Naj Vas večni Bog ohráni!
 To žéli Vam „Vrtec“ vdáni.

Na božični večer.

Bila je ostrá zima. Krasna jutranja zarija je napovedovala, da bude lep in jasen dan.

„Danes je gotovo hud mraz,“ reko mati svojim otročičem: „kajti vidim, da so vse šipe na okni zamrznene.“

„Dà, dà, mati ljuba, hud mraz je danes, hud mraz; zebe nas še celó v postelji,“ odgovori Marijea, deklica o trinajstih letih.

To rekši, vstane Marijea, obleče se in otide v kuhinjo, da bi zakurila v peč. Tudi ostali otroci zlezejo zdaj vsak iz svoje posteljice in Anica, po Marijei najstarejša, umije in obleče svoje mlajše bratce in sestrice. Jedva so bili otroci napravljani, takój so se vsuli okolo bolne matere in jo prosili kruha.

Videti je bilo materi, kako težko jej je pri sreč; milo pogleda otroke in jim reče: „Otroci, moji ljubi! včera sem vam kupila za poslednjo dvajsetico kruha, danes ga nimam krajcarja pri hiši, zatorej vam tudi kruha dati ne morem. Jaz sem še slabotna ter ne morem iz postelje, da bi si kak krajcar zaslužila. Prosite z menoj ljubega Bogá, da bi nam pomagal; on je dosti bogat in mogočen ter nam lahko pomóre. — Pojdi, Marijea, v mesto; morda naletiš na kacega dobrega človeka, ki bi nam hlebček kruha posodil!“

Marijea, materi na vsako besedo poslušna, takój se napravi in gre v mesto. Vsacega, kogar je srečala, pozdravila je prijazno ter z žalostnim srecem šla mimo pekárjev, ali nobenega si ni upala prositi za hlebček kruha. Tako idoč, sreča zalo gospó, ki se jej je zdela po vnanjej podobi zeló prijazna. To gospó nagovori Marijea, rekoč: „Milostiva gospá! usmilite se uboge družine. Moja mati ležijo bolni domá v postelji; ne morejo nič zaslužiti in moji bratci in sestrice jokajo, ker nimajo kaj jesti. Prosim vas, gospá ljuba, podarite mi nekoliko krajcarjev, da bi kupila kruha lačnim otrokom, ki so domá pri materi.“

Te poslednje besede je izgovorila Marijea s tresočim glasom, in debele solzé so se jej udrle po obledelih licih. Gospa je bila globoko ganena in komaj si je prikrila solzé v obeh; milo je pogledala ubogo dekletce in rekla; „Pojdi, dete moje, z menoj, dala ti bodem kruha, da ga neseš materi in svojim lačnim bratcem in sestricam, da ne bodo živeli v pomanjkanji.“

Marijea gre z gospó in ta jej napolni jervas polhen z jedmi. Od veselja Marijea ni znala, kako bi se zahvalila, poljubila je gospej roko in je hotela oditi. „Počakaj malo,“ reče gospá, „jaz pojdem s teboj, da sama vidim, česa vam je še treba.“

Marijea je peljala gospó v neko oddaljeno predmestje, v nizko, jako ubožno hišo. Ko gospá v hišo stopi, ima podobo največjega siromaštva pred seboj. V postelji je ležala bolna žena, katera se je o prihodu neznane gospe le z veliko težavo nekoliko po konci sklonila; v kotu pri peči je sedelo troje otrok, ki so še vedno jokali in kruha prosili, in poleg matere pri postelji je sedel deček, kacih devet let star, v siromašnej obleki.

Gospá je tolažila otroke, rekoč, da jim je sestra kruha prinesla, in Marijea je takój začela deliti dobre jedi lačnim bratcem in sestricam, ki so zavzeti gledali lepo in prijazno gospo. Tudi za bolno mater je bila tečna juha v jervasu

pripravljena, katero je uboga žena popila in se takój čutila krepkejšo. Solze veselja in hvaležnosti so se jej udrle po prepadenih licih. Otroci so se v tem najedli in zopet veselo skakali po hiši. Tudi mati se po konci sklone v postelji in reče plemenitej dobrotnici: „Gospá milostiva! Zima je velik sovražnik ubožnim ljudém, posebno pa meni, ubogej vdovi, ki moram petero drobnih otrok preživeti z delom svojih rok. Tisočero naj vam dobri Bog povrne, kar ste danes dobrega storili nam, ubogim sirotam! On vam naj podeli zdravje, srečo in blagoslov, da bi se še večkrat mogli siromaki razveseliti vaših blagodarnih rok.“

Tudi otroci so jecljali svoj „Bog povrni!“ in so drug za drugim poljubovali roko blagej dobrotnici, katera je z ganenim srcem zapustila hišo béde in siromaštva.

Z večera — bil je sveti večer — prinesel je sluga blage dobrotnice zopet polhen jerbas vsakovrstnih jedí. Otroci so z največjo slastjo uživali sladke potice in druge pekarije ter se niso mogli dosti načuditi okusnim jedém, kakeršnih še nikoli niti videli niso. Po večerji so prav pristréno molili k svetemu détetu Jezuščku ter ga prosili, da bi blagoslovil plemenito gospó, katera jim je noeojsni dan toliko veselja naredila. Odmolvši, poležejo vsak v svojo posteljico

in vsacemu se je sanjalo, da vidi sveto dete Jezuščka, sedečega na pregrnenej mizi pod zeleno smrečico. In sveto dete v rajskej svitlobi nagibalo se je k vsacemu posebej, blago-

slavljalo jih in jim delilo nebeške darove. O sladke sanje in presladko čutje nedolžnih otrok!

Ko se je noč naredila in so otroci užé pospali, pride še jedenkrat sluga imovite gospé in prinese krasno, z bogatimi darovi nakiteno božično drevesce. In zjutraj rano, ko so zvonovi naznanjali s prijetno ubranimi glasovi najsvetejši praznik vsega leta, praznik rojstva Jezusovega, praznik našega odrešenika, poskočili so otroci iz svojih bornih posteljic in iz vsega grla zavpili: „Mati, o mati! tudi nas ní pozabil Jezušček, tudi k nam je prišel v našo borno hišico, videli smo ga po noči. In glejte, o mati poglejte, koliko lepih stvari nam je prinesel!“ To rekši, hité drug za drugim k zelenej smrečici, ki je bila z nebrojnimi svečicami razsvitljena in se je šibila pod težo lepo rudečih jabolk, češpelj, hrušek, pozlačenih orehov, pomoranč in drugih slaščic, kakeršnih ubožni ljudjé ne zmorejo. In pod smrečico je bilo razpostavljeno toliko lepega blagá, da otroci družega niso želeli, nego samó to, da bi tudi ljuba mati vstali iz postelje in se ž njimi veselili. „Glejte, mati, mojih čevljev!“ zavpije Francek, „in moje lepe rute!“ pristavi Jelčica in tako je našel vsak otrok nekaj, ter takój uganil, kaj je njemu namenjenega. To se zna, da tudi lepih in dragocénih igrač ni manjkalo pod bogatim drevescem. Veselju ni bilo konca ne kraja.

Bolna mati vse to videč, povzdigne oči k nebesom, zahvali se dobremu Bogu s solzami v očéh za toliko dobroto, da je tudi njej in njenim otrokom napravil na ta sveti dan toliko veselja. „Poklekните otroci,“ dejala je, „in molite z menoj angeljsko pesen: „Čast Bogu na visokosti, in mir ljudém na zemlji, ki so dobrega srca!“

K. P.

Kalif in pesnik.

(Po H. Overhage-ji spisal J. S-a.)

Svoje dni je živel Kalif, kateremu je bilo večkrat dolg čas, ker ni imel drugega dela, nego jesti, piti, spati — in zdéhati. V svojem življenji je užil užé toliko dobrega, da se mu je vse gabilo, in njegovo sreč je bilo prazno, kakor suha goba. Državna opravila je mesto njega oskrboval vezir, vojaška opravila višji vojskovodja in za pravico sta skrbela Iman in višji Kadi. Lehko se je torej Kalifu zdéhalo, ker ni imel nobenega dela.

Necega dne si je Kalif čas kratil s čitanjem slavospeva, katerega je nek pesnik o njem skoval. Pesnik je bil vse najlepše in vse najboljše v naravi poiskal ter Kalifa s tem okinčal. Primerjal ga je levu po njegovej velikodušnosti, sokolu po bistrournosti, palmi po mogočnosti, minaretam po velikosti in njegovo sreč zakládnicí, polnej zlata in plemenitih biserov. Kalif se je kar čudil samemu sebi, ko je v tem olupševalnem zrcalu gledal samega sebe. Naposled se mu je zdelo, da bi vender utegnilo vse to res biti, kajti mogočni gospodje slišijo po večkrat pretirano hvalo ter se tega takó privadijo, da lahko cele megle kadila prenesó, niti da bi jih glava bolela. Kalifu je bila tedaj pesen všeč, a tudi pesnik je bil zadovoljen, katerega je ukazal poklicati ter mu milostivo dejal: „Izprosi si milost od mene, kakeršno koli hočeš!“

Pesnik: Mogočni vladar vernih, tvoj služabnik je presrečen v žarku tvoje velike milosti! Najsréenejši pa bodem še le tedaj, če mi blagovoliš prepustiti jednega svojih lovskih psov, da se ž njim zabavljam in kratkočasim.

Kalif: Tvojo prošnjo ti rad izpolnim, ali čudim se tvojej skromnosti.

Pesnik: Prizadeval si bodem delati na to, da se tvoje milosti tudi vrednega izkažem.

Kadar lovskega psa priženó, obliže pes najprej gospodarju roko v znamenje hvaležnosti, potem takisto pozdravi tudi pesnika, ki ga je k sebi poklical.

Na to ga pesnik ves navdušen nagovori: „O prekrasna žival! Tvoji zobjé so beli, kakor sneg na Libanonu, ušesa ti visé, kakor konju grive, lepo pisan si, kakor divji tiger, in tvoj rep je povzdignen, kakor perje na čeladi vojskovodje! O koliko divjačine bova midva nalovila! Kako lepo zabavo bova imela vse dni! Koliko veselja bova uživala na lovu! Vidim užé v duhu jelene, srne, gazele, ki jih bova dobila — najmenj sto glav — ali kako bova midva siromaka vse to domóv spravila? Ti si premajhen in jaz sem preslab, da bi svoj lovski plen domóv znosila. Ko bi pač imela konja ali vsaj mulo, da bi vse to na njo naložila!“

To je bilo Kalifu jako všeč, ker se je pri tem dobro zabavljaj in si čas kratil, zatorej reče: „Če je takó, dobiš tudi konja in mulo.“

Pesnik: Pristrčna hvala ti, vladar vernikov! Ti si podoben polju, na katerem vsako leto po večkrat dozore plodovi; ti si drevo, na katerem raste cvet in sad ob enem. Zdaj si me napravil najbogatejšega možá, samó da mi za moje živali nedostaje še ovsá in sená, da bi jih prehranil. Tudi bodo gotovo prišli šejki, derviši, pesniki, prijatelji in sorodniki, da mi čestitajo k mojej sreči, in teh ne bodem smél odpustiti, da jim ne bi postregel, že zaradi tega ne, ker sem v milosti pri Kalifu. Divjačine bodem imel dosti, da jim postrežem, ali od kod naj vzamem kruha in sočivja?“

Kalif: Umeje se, da bogatin ne sme samó imeti, nego on mora tudi dajati, zatorej bodem ukazal, da se ti dadé posestvo, kder si bodeš prideloval hrane za svojo živino in ljudi.

In pesnik je dobil pismo, s katerim se mu je podarilo 200 oralov zemlje, da je imel žita za kruh, pašnike za živino in vrt za sadje in sočivje. Na to je pesnik pokleknil pred Kalifa in dejal: „O vladar vseh vladarjev! Ti si kakor Nil med rekami, ki izstopi iz svoje struge, da podeli mokroto in rodovitost polju, potem pa zopet stopi v svojo strugo. Pomisli torej, ali bode zemlja, ki jo imam od tvoje milosti, brez obdelovanja rodila? Jaz ne znam niti orati niti kopati; od kod naj vzamem delavcev za obdelovanje polja, pastirje za svojo živino in služabnike za obdelovanje vrta? Da bodem imel kruha, treba bode žito požeti, izmlatiti, zmleti, moko vmesiti in testó speči; tudi trave ne morem sam kositi in sočivja ne znam sam pripravljati in kuhati. Kdo mi bode dal novcev, da vse te potrebne delavce plačam za njihovo delo? O kolike skrbi dela človeku bogastvo!“

Kadar je Kalif vse to slišal, postal je jako dobre volje. Zvijáča, prekanjenost in tožba pesnikova se mu je tako dopadla, da ni celo uro čutil *dolžega časa. Zabavljá se je prav prijetno. Zatorej ukaže pesniku iz svoje zakladnice izplačati še tisoč cekinov.*

Kdor želí od mogočnikov in velikih gospodov kaj dobiti, ne sme jih podučevati, ali celó gledati, kako bi jim koristil. To je takó na jutrovem, kakor pri nas. Pevkinja in plesalka stoji pri mogoteih več nego prorokinja, prilizovalec več nego odkritosrčen poštenjak, glumač več nego zvest služabnik, in povsod se prilizovalnemu kužetu godí boljše, nego li psu, ki čuva hišo in dvorišče.

Stara pálica.

Božíč se je približal. Z radostnim srcem sem zasél voz in podirjal domóv, kjer kipi v nebó Storžca poraščeni vrh. Sneg je po maledal naletával, in ko se je ustavil voz pred rojstno mi hišo, bila je njena slamnata streha užé pokrita z belim prtom. Kostanja pred hišnimi durmi pripogibala sta svoje košate veje in ječala pod snežno težo.... Črna temà polegla se je čez belo raván in zavila vso vasico v gosto meglo. Ob Kokri stoji mlin mojih starišev, a danes ne klopočejo kolesa, ne tolčejo stope, danes ni luči v mlinu, danes miruje in praznuje vse, saj danes je — sveti večer. Vsi domači so odšli k pólunočnej maši, samó jaz sem ostal domá „za váruha.“ Da-si truden, vender nisem mogel zaspati, marveč vzal sem knjigo in hotel

čitati. A danes ni mi hotelo to nikakor od rok. Sladki občutki so mi polnili srce in glavo. Kar začujem blizu sebe neko tiho šepetanje. Nategujem ušesa, — in nisem se motil! Tam v kotu pri starej, rumeno pobarvanaj omari je stala debela, z železom okovana palica in pripovedovala porcelanastej deklici, katero sem prinesel svojej sestrici za „božič,“ kaj je doživela.

Pripovedovala pa je to-le:

„Pred davnim, davnim časom je bilo, ko sem rasla jaz še veselo v drevnem grmu tam zunaj vasi, v logu. Bilo je prijetno življenje takrat. Okolo mene so stale velike bukve in črni gabri in delali so mi senco, kadar je o póludne preveč pripekalo solnce. Ptíčki so skakljali po njihovih vejah in prepevali sladke pesni Bogu v slavo. Pod menoj pa so cvetele pobožne vijolice in me napolnjevale s sladko vonjavo. Poleg mene je pripéla rudeča taščica svoje gnezdece, in z veseljem sem gledala, kako so čivkali ptíčki in odpirali široke kljunčke, v katere jim je dobra mamica pokladala živeža. Kmalu pa so dorasli mladi neposajenčki, in zdaj še le pričelo se je pravo življenje! Kar ubogati niso hoteli več svoje mamice. Nič več jim ni bilo ostati v gnezdu, temveč skakali so po mojih sestrah in po meni in čivkali, a vedno jim je morala še starka nositi živeža. Res so bili od začetka še nekoliko nevkretni, in marsikateremu je včasih zmanjkalo vejice pod nogami in padel je tako nerodno v mehko travo, da sem se morala smijati. A hitro se je pobral in zopet bil na veji. Sram ga je bilo nekoliko, ker so ga bratej z njega norčevali, češ, da je tako neroden in nevkreten, da naj raje še ostane v gnezdu; a časoma nehali so mu nagajati, in tudi on je pozabil svoje jeze in zopet ž njimi vred skakal sèm ter tjà in čivkal. Tako je bilo ves dan. A še na večer bilo jih je težko spraviti domóv, in mnogo je imela opraviti uboga mati, da jih je umirila....

Po noči mi je bilo res včasih bolj čudno pri srci, posebno kadar je skovikala sova, ali pa okolo mene frfotal ostudni netopir. Takrat sem se stisnila k svojim sestricam in ž njimi vred gledala tjà gori proti nebu, kjer je plapolala toliko tisoč svetlih lučic, in kjer se je med njimi vozila svítla luna. Gori smo gledale in šepetale med seboj, kako lepó, kako brezmejno lepó mora biti tamkaj med svetlimi lučicami!.... Res krasno je bilo življenje v logu! —

A minula je zelena vzpomlád in gorko poletje, in približala se je jesen. Bukvam in gabrom okolo mene je odletavalo zarumenelo listje, in tudi jaz sem je zgubila in stala gola med golimi svojimi sestrami. Vijolice pod menoj so užé usahnele, in ptíčje petje je potihnilo. Male taščice so postale godne in dobile lep siv kožušček na prsih lepo rudeče pobarvan. Prav take so bile kakor njih mati. A mrzel veter začel je bríti, in uboge taščice je pričelo zebsti. Zatorej so vzele slovó od mene in mojih sestic, dvignile se in odplule tjà daleč daleč, kjer sije vedno poletje, kakor mi je pravila starka. Pač lepó mora biti tamkaj! Rada bi bila šla ž njimi, a ni mi bilo moč; zato pa sem žalostna gledala za njimi, dokler mi niso izginile izpred očí. Potem pa sem se stisnila k sestricam, kajti bilo je mraz, hudó mraz. —

In prišli so v log delavej z grabljami, in pričeli grabiti listje. A tudi njih je zeblo. Z nogami so ceptali, roké si méli in vanje sópli gorko sapo. — Moje listje pa je grabil starikav mož. Ko se je ozrl v grm in zagledal

mene, vzel je sekuro in mi jo zasadil v noge. Zaječala sem, in z menoj zaječale so tudi moje sestre... Odsekal me je in vrgel pod grm, kjer sem jokala, britko jokala: saj sem se morala ločiti od svojih. — Na večer pa me je pobral stari mož in me prinesel v to hišo, kjer sem zdaj. Ostrgal mi je kožo in me okoval z železom. A tudi tukaj se mi ni godilo slabo. Večkrat me je vzel mož s seboj, posebno ob nedeljah, ko so zvonili zvonovi takó mило in vabili kristjane v cerkev. In kako lepó je v cerkvi, posebno na sveti večer! Tudi takrat sem bila užé ondu. A to je davno, davno, in vendar ne pozabim tega nikdar. Sveti večer je bil kakor danes, in sneg...“

Palica je umolknila. Nekdo je potrkal na okno, in to jo je zmotilo. Šel sem odpirat. Domači so se vrnili od pólunočne službe božje. Povedal sem še svojim starišem in sestrici, kaj je govorila palica; potem smo šli počivat. Dolgo sem še čul v postelji, bo-li začela zopet pripovedovati palica, ali zamán! —

Ksaverij.

Klepetec.

Lenka je prodajala raznovrstno drobnino, s čimur si je kruh služila. Zraven je bila prva opravljivka in obrekovalka vse vasí. Ni je bilo stvarce, ni ga bilo človeka, da bi se ga ona ne bila doteknila s svojim strupenim jezikom. Ljudjé, ki radi v miru živé — in tacih je večina — ogibali so se je, če so se le mogli, kamo li, da bi hodili k njej kupovat. Zato je silno malo prodala in njena imovina je pešala od dne do dne.

A bila je toliko kratkovidna, da ní zapazila vzroka.

Vsa v skrbi, da se jej gospodarstvo ne sesede, popraša izkušnega moža, svojega soseda, zakaj lí ima tako malo kupecev, saj je vendar njeno blagó dobro in lepo.

„To bi mi bilo lahko povedati,“ odvrne сосед, „samó z menoj moraš iti nekaj časa. A zdaj ne utegnem; po póludne se napotiva.“

Lenka, silno radovedna, kam jo popelje modri сосед, pričakuje ga užé težko. Mož pride ter prosi Lenko s seboj.

„Ali se hočem malo preobleči,“ reče Lenka, menéč, da jo mož popelje kam daleč.

„Ni treba,“ odvrne сосед.

Napravita se torej iz hiše. Po senci gresta preko vrta na polje, govoreča o marsičem. Sredi polja obstane Lenka. „Kaj klepeče takó?“ reče in se ozrè na drevó, stoječe sredi zelenega polja. „Pogledite, сосед, tisti leseni klepetec vedno klepeče, pa je s klepetanjem pregnal užé vse ptice. In zdaj gosénice objedajo listje po drevji, da je užé skoraj vse golo.“

Tu jej mož naglo seže v besedo: „Inako tudi ti s svojim klepetavim jezikom odvrčaš od sebe ljudi, ravno tako, kakor óni klepetec ptice. In ako ne opustiš te grde svoje navade, poide ti vsa imovina. Potem bodeš odurna, vsem nepriljubljena beračica.“

Takó je dejal modri сосед ter se poslovil od Lenke.

Jos. Gradáčan.

Otroci, molite.

Dà, molite — otroci! Dolg in težaven je pot, po katerem vam je hoditi v vašo pravo domovino, tjã gori nad svetle zvezde k dobremu nebeškemu očetu. In — koliko nevárnosti vas čaka na tem potu!... Bolečine, težave, skrbi in britkosti vas bodo obsipavale na tem potovanji, da-si vam večkrat tudi veselja manjkalo ne bode... Molite! Da-si še ne umejete

vseh besed natančno, katere prihajajo iz vaših nežnih ustic, in katere vas je naučila vaša dobra, skrbna mati, vender, kako ganljivo je slišati iz vaših ust, kadar izgovarjate besede, da potrebujete zvestega prijatelja in vodnika, prijatelja najboljšega, ki prebiva visoko tam gori nad vami v svetlih nebesih. Dà, tega prijatelja vam bode treba, posebno kasneje, kadar se bodo tudi za vas pričeli hudi viharji življenja, pretèč zamoriti vse plemenite kalí v vašem srci. Kadar se tí črni oblaki razgrnó tudi nad vami, o otroci! takrat vam bode življenje

na zemlji pač težavno, bridkostno, rekel bi neznosno!.. Dà, dà, takrat vam bode treba, kakor nikoli poprej, zvestega prijatelja in vodnika, ki vas popelje dalje po nevarnem poti... Zatorej molíte ter nikarte misliti, da bode vedno bdéla nad vami roka vaših skrbnih starišev, vaših prijateljev in dobrotnikov; nè, nè, tudi za vas pride dôba, in — morda je uže blizu, ko bode te zapuščeni, nikogar ne imajoč, ki bi vas pogledal z ljubeznjivim ošesom ter bi vas čuval in vodil po toliko težavnem potu življenja. Takrat, otročiči ljubi, treba vam bode delati iz svojih moči, večkrat ozirati se k višku ter v pomoč klicati Gospoda, ki stoluje visoko nad vami, nad hudournimi oblaki, v katerih so zakrite vse nezgode človeškega življenja. Najboljša popotna palica vam bode takrat, ako ste uže zdaj pridni, pošteni in pobožni. Zatorej molíte, otroci! Izobrazujte si duhá, požlahnujte si sreč ter se čvrsto poprimite vsacega dela, bodi si uže z rokami ali umom, delo je neobhodna potreba vsacega človeka!..

I. T.

Zgodovinsko-mestopisni obrazci.

(Spisuje P. F. H.)

IX. *Kostanjevica.**)

Proti vzhódnej strani od Novomesta se razprostirajo brda, izrastki Gorjancev, znižujoč se polagoma v lepó raván. Hólmei so nasajeni večinoma z vinskimi trtami. Po teh klancih se vije cesta gori in doli proti Hrvatskej na Zagreb. Za kaki dve uri hodá se odpré popotniku čisto nov, neznan razgled po Šentjernejskej planjavi, katero oklepajo od jedne strani Gorjanci, od druge strani pa zaklanjajo daljaj razgled štajerski krčije ókraj reke Save. Na tej ravnici so bile nekđaj rimske naselbine, tudi rimska cesta je šla onód. Po njej se valí počasi lena Krka proti bistroj sestri Savi. Malo ne sredi te ravnice dela Krka majhen otok, na katerem stoji mestice *Kostanjevica*.

O prvem začetku mesta nam je samó malo znanega: ne vé se, kdaj je bilo sezidano, niti kdaj je dobilo mestne pravice. Skoraj gotovo si je v srednjem véku kaka vitežka rodbina postavila grad na otoku, da bi imela tu varno zavetje.. A tékom časa so si ljudjé okolo gradú postavili stanovanja, kakor so sploh mesta nastala. Otok, katerega obliva precej globoka in široka Krka, bil je varno zavetje tudi prebivalcem po okolici pred sovražnimi napadi. V srednjem véku je bilo običajno, da so se plemenite rodovine imenovalé po svojih posestvih. Takó se nahajajo okolo 1248. leta lastniki *Kostanjevice* „gospodje *Kostanjeviški*.“ V ustanovnem listu *Kostanjeviškega* samostana se čitajo med drugimi pričami: *Ulrik Henrik* in *Konrad Kostanjeviški* (von Landestrost — kakor se je namreč zvala naselbina na otoku za tega časa), in pa *Engelbert Oton* in *Ofon Kostanjeviški*. V nekej listini iz 1251. leta se zóve *Henrik* kastelan *Kostanjeviški*, a ta beseda je značila za tega časa glavarja rodbini. L. 1252. sta potrdila *Henrik* in *Bertold* neko daritev *kostanjeviškemu* samostanu. Leta 1256. se nahajajo tu trije bratje: *Kastelan Fabo*,

*) Popis poprejšnih deset mest se nahaja v lanskem „*Vrtei*.“

Brnard in Rudiger Kostanjeviški in pa sestra Kunigunda; ta imena se čitajo na listini, zadevajočej neko ustanovo samostana. Leta 1265. so tu živeli bratje Oton, Ortolf in Ofon Kostanjeviški. Za tega časa je bila Kostanjevica že najvažnejši kraj v slovenskej marki; tudi so se tu že obdržavali sejmi, in ker so to pravico imela samó mesta, sme se trditi, da je imela Kostanjevica že o tej dóbi mestne pravice.

V drugej polovici 13. stoletja je bila Kostanjevica svojina Koroških vojvodov. Če si jo je bil že prisvojil vojvoda Brnard ali pa še le njegov sin in naslednik Ulrik, to se ne dá določiti. Po Ulrikovej smrti si je prizadeval njegov brat Filip, Oglejski patrijarh, dobiti posestva po slovenskej marki in Koroškem, katera je bil Ulrik po oporoki zapustil Češkemu kralju Otokarju. Ta pride z vojsko na Kranjsko, zasede Ljubljano in Kostanjevico, vjame patrijarha Filipa in ga drži v Kremzu zaprtega kot jetnika. Umril je 1278. leta v Pozenburgu. V tej dóbi so Koroški vojvode v Kostanjevici kovali takó imenovane „kostanjeviške novce.“ Novci kažejo na jednej strani podobi vojvode Brnarada in njegovega sina in sovladarja Ulrika III., a na drugej strani vojvodov grb, panterju podobno žival, ki drži križ v taci. V listinah se ti novi omenjajo do 1273. leta. Za tega časa je bilo Kostanjeviško mesto na vrhunci svoje slave in razevita.

(Konec prihodnjíc.)

Koline.

Bilo je necega lepega zimskega dne, da rekó mati svojim otrokom: „Otroci, veselite se, jutri pride mesár, da zakolje našega rujca!“ Rujec je bil lanskega leta še pujssek, ali zdaj naj ga človek pogleda, kako se je odebelil, kako je velik in težek, da bode imel gotovo tri do štiri cente. Ker je imel prašič jako rujaste ščetine in je bil vrhu tega mirna in krotka žival, dali so mu imé „rujec.“ Otroci čuvši, kaj so jim mati dejali, zeló so se raz-

veselili; nekateri zato, ker bodo materi pomagali v kuhinji, drugi zopet zato, ker se bodo dobro gostili. In takó ni bilo veselju kraja ne konca; na vse strani so se razkropili in pomagali materi umivati korito, kotel, lonce in drugo kuhinjsko posodo, katero je treba pripravljeno imeti, kadar se koljejo prašiči.

Na očetovo povelje so otroci pripravili tudi potrebno sol, solitar, poper in druge dišave, ki jih je treba v narejanje klobas, katerih so se otroci še najbolj veselili.

Komaj se je zdanilo, užé so bili vsi otroci na nogah. Nosili so drva in se zbirali okolo ognjišča, kakor da bi voda v kotlu ne mogla poprej zavreti, ako bi ne bilo njih okolo njega. Posebno je bil Jožek nestrpljiv, ter je užé komaj čakal klobasice, katero mu so bili oče obljubili, da jo gotovo dobi, ako bode poslušen in priden.

Glej! mesar je užé tukaj; najprej stopi v kuhinjo, pogleda v kotel in reče: „Zdaj pa le na delo, voda v kotlu takój zavreje!“ To rekši, začelo se je letanje po vsej hiši. Mesar nabrusi nož, gre do svinjaka, odpre vrata in zavpije: „Dobro jutro, rujče!“ ter izvleče prašiča na dvorišče. Otroci pobegnejo v hišo in nobeden si ne upa poprej na dvorišče, dokler ni bil prašič zaklan. Zdaj se mesar malo pošali, rekoč: „Rujec moj dragi! pojdi, da te lepó umijemo, osnažimo in obrijemo, predno te poneseemo v hišo poštenih ljudi.“ — Kmalu je ležal rujec stegnen v koritu lepo in čisto opran, kakeršen ni bil še nikoli v svojem življenji. — Potem ga obesijo in mu iztrebijo sree, pluča in drob. „Pristopite bliže, otroci, ne bojte se, ne bode vas ugriznil nè, le bliže pristopite, da se kaj naučite,“ reče mesar. Marček je bil najbolj vesel mehurja, katerega mu so oče obljubili, da ga bode napihaval in delal ž njim poskušnje, kakor se je to v šoli učil in videl. V tem je mesar rujca raztelesil, razkosal in nasóllil posamezne kosove, recimo šunke, lopátice, rebra in glavo. Kri in jetra je podelal v krvave in jeterne klobase. Koliko veselja so imeli otroci, videč toliko mesa in slanine pred seboj. „To bode življenje, kadar začnemo še le jesti,“ reče Katarinka. „Kaj nè, mati, da nekoliko klobas pošljemo tudi dobri tetki, da jih pokusi!“ „To se zna,“ rečejo mati, „a ne samó tetki, nego tudi kumu in ubožnim sosedom moramo poslati kolíne, da ne porekó: „Klali so, a nam niso dali niti jedne klobasice!“

Na večer povabijo oče nekatere svoje rojake in znance na večerjo, in tudi otroci so se smeli nekoliko časa prijetno zabavljati, dokler niso šli ob navadnej uri vsak k svojemu počitku.

— 6.

— × —

Šolski zvon.

adar šolski zvon zapoje,
Sree se raduje moje;
Hitro vzamem svoje knjige,
Za vse drugo nimam brige.

Kadar šolski zvon zapoje,
Oj kak' tistim strašni „joj“ je,
Kteri v glavi slamo imajo,
In za šolo nič ne znajo.

Ti ko sliš'jo dvanajst biti
Ino poldne zvon zvoniti —
Le takrat so ti veseli,
Češ, zdaj bomo pili, jéli.

Prazna skleda, stara hala
Bi se takim pristojala,
Ki bi jedli le in pili,
Zraven pa se nič učili.

Dobri, pridni le bodimo,
Da se srčno veselimo,
Kadar mili zvonček kliče
V šolo dečke in dekličé!

I. Tomšič.

— × —

Zajčja bólnica.

Daleč, daleč, v nekem velikem gozdu je živel palček s svojo ženico pálčico. Gost grm ob bistrem potoku bilo je njiju kraljestvo, in gnezdice mej

vejami njiju palača. Tu sta živela v vzpomládi, po leti in po jeseni, a po zimi sta se preselila blizu graščine na vrt necega čarovnika, ki se je znal s ptiči razgovarjati. Necega zimskega dne prileti palček na čarovnikovo okno, zapoje svoj er! er! er! in mu začne pripovedovati ovako:

Ko sem si pretečene vzpomladi iskal po gozdu gradiva za novo gnezdo, naletel sem v gostej šumi na zajčjo bôlnico. To je čudna, prečudna hiša! Stene so od samih zajčjih glav, streha je pokrita s samimi zajčjimi ušesi, in vrata so od golih zajčjih reber. Radoveden, kakšna je ta prečudna hiša od znotraj, zmuzam se skozi luknjico v ravno tisto sobo, kjer so bili sami bolniki. Stopivši v sobo nisem se mogel dosti načuditi. Óne grde stene, ki se od zunaj vidijo od samih zajčjih črepinj in kostí, so od znotraj ravne, lepo pobeljene, in soba je uravnana takó, kakeršna vsaka bôlnica biti mora. Ob steni viseča podoba nam kaže, kako človek na ražnji zajca peče. V kotu stojite dve vreči polni zelene detelje. Blizu vreč vidi se steklenica polna arnike, s katero se zdravijo rane. V sredi sobe stoji omara, okolo katere so sedeli ranjeni zajci in se to in óno razgovarjali.

„Dober dan!“ pozdravim zajce v sobo stopivši.

„Bog ga daj!“ odzdravijo mi zajci malo uplašeni.

„Jaz sem palček,“ predstavim se zajcem, „kakor vam je znano, sem kralj vseh ptic, ker sem se v ptičjem letanji najvišje vzdignil v zrak. Oprostite, prišel sem k vam, da vas v bolezni malo potolažim in vprašam, zakaj je ta hiša sezidana od samih zajčjih črepinj, ušes in kostí.“

„O palček dragi! zeló nam je všeč, da si nas obiskal,“ odgovori mi zajčji vratar. „Mi tebe užé dolgo poznamo. Kadar koli smo bežali pred lovcem, vselej smo se skrili v tvoj skromni grmiček. Ali, da preidem k stvari, vprašal me si, zakaj je ta bôlnica sezidana od takó nenavadnega gradiva. Poslušaj me tedaj! Nekdaj — tega je užé dolgo dolgo — napovedali so vsi zajci tega svetá vojsko lovcem, ker nas tako neusmiljeno preganjajo in moré. Za malo časa po tej napóvedi se zberó vsi bojniki na bojnem polji ne daleč zunaj tega gozda. Našo vojsko je vodil naš kralj sam. Lovci so se borili s strelci in meči, a naši pradedi z debelim kamenjem. Bil je zeló hud in krvav boj. Naposled so se začeli lovci pred našo vojsko umikati. Ali glej nesreče! Našli so se ljudjé, ki so izumili puške. Tega orožja so se hitro poslužili tudi lovci in za malo časa so padli malo ne vsi zajci. Jediní naš kralj in njegovi izpremljevalci poskrili so se v to šumo. In da bi ostal večer spomin na to krvavo bitko, ukazal je naš kralj od kostí padlih zajcev sezidati to bôlnico za bolne in ranjene zajce. Ta hiša nas opomina slavnega junaštva naših prádedov in nas izpodbuja k novemu ustanku za svobodo. Vidiš, to je zgodovina te zajčje bôlnice.“

„Ali prosim vas, bolniki moji dragi, povédite mi, kako ste prišli tu sém?“ vprašal sem bolne zajce.

Na to mi začné pripovedovati zajec, ki je z obvezano glavo sedel ob koncu omare, nekako tako-le:

„Bilo je neke lepe, jasne noči, ko sem se vračal od svojega kuma preko te šume domóv. Polagoma idoč, pridem pod hrast, pod katerim je imel volk veliko pojédino; ženil se je z lisico in je obhajal ženitovanje. Ker sem bil vedno velik prijatelj vesele družbe, takój sem se pomešal med svate in vsedel za mizo. Debeli kum je bil medved. Ta jedini me je gledal po stráni, da-si me so vsi drugi gosti še dosti lepo sprejeli, čeravno nisem bil povabljen. Po kratkem razgovoru zagode osem maček na gosli, in gosti začno plesati; med njimi tudi jaz. Debeli kum medved je plesal z nevesto lisico. Po nesreči

se je zgodilo, da sem stopil lisici malo na nogó. Lisica nato zeló zavpije, in medved me s svojo šapo (taco) tako neusmiljeno po glavi udari, da so mi pri tej priči izpadli vsi zobjé in jaz se zgruzim malo ne mrtev na tla. Gosti takój priskočijo k meni in me polivajo z mrzlo vodo, dokler se ne zavém. Takój po tem dogodku sem se podal v to bólnico, kjer se zdravim in jém turšično kašo kakor kak starec brez zobí. Glej, takó se godí nepovabljenim gostom.“

Komaj je ta to izgovoril, vstane iz kota drug hrómi zajec in podpreví se ob dve palici, začne pripovedovati ovako :

„Bilo je po zimi ravno na Valentinovo zjutraj. V gozdíčku blizu mojega ležišča zaslišim živahno petje različnih ptíčic. Radoveden, zakaj so ptice tako vesele, tečem preko senožeti ravnim potem v gozd. In glej čuda! Vesele ptice so godovale Valentinov dan. Tu je bilo kolačev, pečenke, slaščic in polne čuture dobrega, starega vina. Vesele ptice me vzamejo takój v svojo družbo in mi ponudijo jesti in piti, kolikor sem sam hotel. Pa, ker nisem vaje vina piti, kmalu se takó upijanim, da ležem pod grm in zadremļjem. V tem se nenadoma spusti name velik orel, začne me kljuvati in s svojimi ostrimi kremplji trgati meso z mojega levega stegna. Komaj sem ušel iz krempljev silovitega orla v gosti glogov grm, kjer sem se skríl v jamo pod korenje. Tukaj sem ležal dva cela dneva, a tretji dan me prinesó na nosilih moji prijatelji v bólnico, da si ranjeno nogo in stegno ozdravim. Glej, takó sem plačal svojo lakomost po jedi in pijači!“

„Poslušaj zdaj mene, kaj se je meni dogodilo,“ reče na to iz nasprotnega kota zajec, ki je prednjo nogo nosil oprto na robec. „Sneg je bil zapadel do kolena. Do trave ni bilo mogoče; zatorej sem bil primoran skorjo glodati mladih cepíčev na vrtu necega kmeta. S tem sem se dolgo hranil. Necega večera zopet idoč v kmetov vrt, vjamem se v nastavljeno past in — niti stopinje nisem mogel več dalje. Zjutraj pride gospodar ónega vrta in me odnese na pólu mrtvega v hišo. Mislil sem si, da me bodo živega odrli. Ali sreča za mene, da kmetje ne znajo zajčjega mesa v jed pripraviti, in takó sem ostal pri življenji. Nu, poslušaj, kaj sem moral še poprej prestati. Gospodar ónega nesrečnega vrta me odnese h kovaču, kateri mi je žarečo podkovo prikoval na to bolno nogo. „Da bode znal, kdaj je moje cepíče kvaril,“ rekel je kmet in me izpustil podkovanega. Od velike bolečine in od velicega strahú sem bežal kakor básen, dokler nisem pribežal tu sém, kjer mi je zdravnik z veliko težavo snél podkovo z bolne noge. Glej, kako je draga skorja mladih cepíčev!“

„Vse to, kar ste do zdaj pripovedovali, ni še nič proti temu, kar je mene zadelo,“ začne pripovedovati zajec, ki je sedel pod podobo, visečo na steni. „Poslušajte me, naj vam povem! Mene je ujel grajski gozdar, ko sem bil še zeló mlad, in me podaril graščaku, kateri me je z mlekom in deteljo odhranil. Dobro se mi je godilo, ali moje življenje je bilo vendar v smrtnej nevarnosti. Bil je namreč god graščakovega sina in v gradu je bila velika pojedina. Po kosilu so se gosti kratkočasili na vrtu. Graščakov sin se je rad kratkočasil z lovom, ali nikoli ni nič ustrelil. Da bi na ta dan svojega sina malo razveselil, ukaže graščak svojim slugam, naj me privežejo k starej hruški na vrtu, poleg katere je bil ogenj in tudi užé pripravljen raženj, bajé za mene ubozega zajca. Sluge me takój pripeljejo in privežejo k hruški, a

mladi graščak vzame nabito puško in poméri name. Pomislite, kako mi je zdaj bilo pri sreči. Od strahú nisem znal za samega sebe. Stari graščak in druga gospóda so komaj čakali, da bi padel. Puška póči, in jaz — živ in zdrav — pobrišem izpod drevesa. To se je pa zgodilo tako-le: Graščakov sin je prestrétil le vrh, na katerej sem bil privezan, a mene ni zadel z nobenim zrnóm. Ko sem jaz to zapazil, takój udarim v beg ter sem srečno pribežal tu sém v to bólnico, kjer me zdaj moji továriši učé, kako se mi je treba čuvati lovecev in psóv.“

Nato poklekne mlad zajec pred podobo, na katerej je bilo videti zajca na ražnji, ter se s sklenenima rokama zahvali Bogu, da je njega obvaroval jednake nesreče.

„Z Bogom, bratje!“ vzdahne pri tej priči star zajec, ki je sedel na gojenjem konci omare, in se zgruzil na tla. V tem hipu pristopijo vsi okolo njega in ga z mrzlo vodo tarejo, ali zamán; poginil je. Njegov brat, zdravnik v bólnici, britko se je razjokal nad njim in si solze brisal z belo ruto. Hude rane mu so naredili lovski psi, vsled katerih je moral rajnki tako naglo poginiti. Njegov sprevod je bil krasen; vsi zajci iz bližnjih krajev izpremili so ga do hladnega groba, ker je bil poštenjak ves čas svojega življenja. Po pogrebu so zajci sklenili, da se bodo zbrali in vse lovske pse pokončali. In res, zbrali so se pozneje vsi, ali kaj mislite, kje? — Pri pojedini necega gospoda grofa pečení na mizi.

Ko je palček svojo pripovedko zvršil in zapel er! er! er! vzletel je v bližnji grm, kjer je bil domá. Stari čarovnik si je vse to zapisal in mene naprosil, naj tudi vam to povém v „Vrtei.“ *(Hrvatski napisal Kr. Kuten.)*

Razne stvari.

Drobtine.

(Posebni spomini meseca januarja.)

V 4. dan januarja 1797. leta je Valentin Vodnik začel izdajati „Novice Ljubljanske,“ ki so nehale 1800. leta.

V 5. dan januarja 1858. leta je umrl feldmaršal Radecki.

V 8. dan januarja 1819. leta je umrl Valentin Vodnik, buditelj slovenskega slovstva v Ljubljani.

V 9. dan januarja 1873. leta je umrl Napoleon III.

V 12. dan januarja 1746. leta se je poróдил pedagog J. H. Pestalozzi.

V 13. dan januarja 1773. leta se je Poljsko prvič razdelilo med Avstrijo, Rusijo in Prusijo.

V 14. dan januarja 1704. leta se je moral vsak Ljubljančan oborožiti, ker se je bilo bati prihoda Francozov.

V 17. dan januarja 1706. leta se je poróдил Benjamin Franklin.

V 19. dan januarja 1704. leta so Kranjci Štajercem na pomoč hiteli zoper ogerske ustajnike.

V 20. dan januarja 1348. leta je bil velik potres na Slovenskem, udrl se je jeden del Dobrača in mnogo gradov se je porušilo.

Kratkočasnice.

* „Glej, Marcek, to drevesce sem usadil na dan tvojega rojstva. Za nekoliko let bodeš užé jabolka trgal z

njega." — „Oče dragi! zakaj niste drevesca užé kacic deset let poprej zasadili?—“

* Tujec: „Čudno, da je pri vas toliko slepih ljudi!“ — Krčmar: „To ni prav nič čudno; jaz sem poznal slepca, ki je bil takó slep, da ga še celó drugi ljudjé videli niso.“

* Sodnik: „Nü, Grogga, zdaj ste kazen prestali, idite domóv, delajte pridno in bodite zopet dober in pošten človek!“ — Grogga: „Prav lepo se vam zahvalujem, gospod sodnik, ter tudi jaz vam vse to od sreča želim.“

* Prosjak: (k gospodinji, ki mu je dala krajcar): „Nate, tukaj vam dam jaz še jeden krajcar, da bode te vsaj družega berača, ki pride k vam, poštenejše obdarovali.“

* Oče: „Nü Jožek, kaj bodo mati rekli, ako te vidijo, kako si praznično obleko zamazal?“ — Jožek: „Nü, kaj bodo rekli? Rekli bodo: Le počaj, da pridejo oče in te vidijo!“

Zabavni nalogi.

I. Naloga.

Kdo mi zna naslednje štiri latinske besede: **Lex, Rex, Dux, Lux** z jednim samim X zapisati?

II. Naloga.

Izmed sledečih 36 pik izbriši 6 pik takó, da se bode od zgoraj nizdolu, in od leve na desno v vsakaj vrsti štelo po 6 ali pa po 4 pike, nikoli pa ne po 5 pik. Katere pike bodeš izbrisal?

.

(Rešitev in imena rešiteljev v prihodnjem listu.)

Uganke.

- 1) Kaj je pri vsakej jedi najpotrebnejše?
- 2) Očetov otrok, materin otrok, in vender ni nobenega človeka sin — kdo je to?
- 3) Zakaj ne dežuje nikoli dva dni zaporedoma?
- 4) Kaj imaš na desnej roki, kadar greš v solo?
- 5) Kateri človek svoje lastne oči vidi? (Odgonetke uganek v prihodnjem listu.)

Slovestvene novice.

* *Rože in koprive za šolo in dom.* Na svitlo daje Svitoslav. — Takó se zove lična knjižica, katera ne stoji več nego borih 10 kr. in je namenjena v korist dijaške kuhinji. Prvi zvezek te knjižice ima na 31 stranéh dokaj zanimivega in poučnega berila. Ker je knjižica namenjena v jako blagi namen, želimo, da bi se je v najskrajnem času razprodalo toliko, da nas zgoraj omenjeni dobrotnik učeče se mladine, obče znani gosp. Svitoslav, skoraj razveseli s novimi zvezki tega blagotvornega podjetja, saj bode v korist ubogim dijakom, katere podpirati je dolžnost vsacega pravega domoljuba. Gospodu Svitoslavu pa kličemo: *Ad multos annos!* (Knjižica se dobiva v katoliške knjižotržnici v Ljubljani.)

* Čestitarka. Podpuna knjiga izvornih čestitaka za školsku i odraslu mladež. Napisao J. Lj. Varjačić. — To je naslov jako lične knjižice, ki je ravnokar prišla na svitlo v založbi knjigotrčca Mučnjak-Senftlebensa u Zagrebu. Knjižica obseza na 158 stranéh različne čestitke v vezanej in nevezanej besedi o vseh priložnostih, kakor za godove in rojstne dneve, za novo leto in druge priložnosti, ter ima tudi nekoliko deklamacij in govorov na koncu šolskega leta. Cena knjižice je broš. 40 kr., vez. 50 kr. ter jo živo priporočamo vsem, ki so hrvatskega jezika zmožni.

Prošnja. Kdor se na „Vrtec“ noče ali ne more naročiti, prosimo ga uljudno, da nam prvi list vrne pod istim ovitkom, pod katerim ga je prejel. Družega ni treba, nego to, da se zapiše na ovitek „Nazaj!“ in list se oddá na dotičnej pošti.

Ured. „Vrtčevó.“

„Vrtec“ ishaja 1. dné vsacega meseca, in stoji za vse leto 2 gl. 60 kr.; za pol leta 1 gl. 30 kr. Napis: Uredništvo „Vrtčevó“, mestni trg, št. 9 v Ljubljani (Laisbach).

Izdatelj, založnik in urednik **Ivan Tomšić**. — Natisnila Klein in Kovač v Ljubljani.

„Vrtčeva“

PRILOGA.

K 1. „Vrtčevemu“ listu.

Kdor hoče, bodi si kakeršno koli obznanilo ali sploh kaj primernega za našo slovensko mladino, v „Vrtčevej prilogi“ obznaniti, plača za vsako dvestopno vrsto z navadnimi petit-črkami 6 kr. za jedenkrat, 8 kr. za dvakrat, 10 kr. za trikrat.

Vabilo k naročbi.

Z denšnjim listom stopi „Vrtec“ v svoje trinajsto leto.

Predno vabimo k novej naročbi, sveta dolžnost nam je, da se prav iskreno zahvalimo vsem ónim našim in „Vrtčevim“ prijateljem, ki so nam z naročevanjem in nabiranjem naročnikov v to pripomogli, da se je „Vrtec“ mej našo dobro slovensko mladino širil ter užé celih dvanajest let pri svojem življenju obstal. Ti naši prijatelji, tega smo si svésti, skrbeli bodo tudi še dalje, da se „Vrtcu“ njegov obstanek zagotovi. A tudi mi od svoje strani smo si prizadejali vse, da bi, kolikor mogoče, zadovolili svojim prijateljem in naročnikom. Da-si je bilo naše podjéte v preteklih dvanajestih letih silno težavno, vender se nismo bali ne truda ne obilih troškov pri „Vrtčevem“ izdavanji in uredovanji. Še vsako leto se je nabralo toliko naročnikov, da smo list izdajali, da-si težavno, a vender brez kake materijalne izgube. V prvej vrsti gre tedaj hvala vsem ónim rodoljubom in prijateljem naše slovenske mladine, ki so naš list podpirali z rédno naročnino; ako bi teh ne bilo, tudi bi ne imel zdaj „Vrtec“ ónih tál v našem národu, kakor jih imá; od vseh strani nam dohajajo pisma, da se je „Vrtec“ našej mladini také omilil, da ga povsod z veseljem čitajo.

Zatórej se hočemo v bodóčem letu zopet žrtovati v dušni in telesni prid naše slovenske mladine. Skrbeti hočemo tudi v prihodnje, da se nam naša nežna mladina ne iznevéri, ne iztují in ne okúži v sedanjih jako burnih časih, nego da raste Bogú in ljudém na čast in veselje ter v korist in blagor drage nam domovine.

Da pa to svojo težavno nalogo srečno izvédemo, prosimo vsacega pravega rodoljuba in prijatelja slovenske mladini, naj nam ne vzkráti svoje podpore, temveč naj si prizadeva, da nam še vsaj jednega novega naročnika pridobi. Kdor se ne more naročiti na naš list, prosimo ga, naj ga kómu drugemu priporočí v podporo in naročbo.

Brez obile naročnine dobrega lista izdajati ne moremo, a slabega lista izdajali ne bi radi; zatoj se nadejamo, da naša prošnja do slovenskih rodoljubov in prijateljev slovenske mladine ne ostane brez uspeha.

Program našemu listu ostane tudi bodoče leto neizpremenjen, to je, kakor do sih dob, takó ostane „Vrtec“ tudi v prihodnjem letu še vedno to, v kar je odménjen: **slovenske mladini v pouk in zabavo.**

Prizadevali si bomo, da bode vsak njegov list z bodočim letom zanimiv ne samo po obsegu, nego tudi po različnosti sestavkov. Vsebina mu bode taka, da bode ustrezal malej a tudi bolj odraslej slovenske mladini, slovenskim učiteljem, starišem in sploh odgojiteljem mladine.

Cena „Vrtčeva“ ostane ista, namreč:

 Za vse leto 2 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 30 kr.

Naročnina naj se nam še **ta mesec** pošlje, ker se bomo s prihodnjim mesecem ravnali po številu naročnikov.

Naročnina se pošilja pod naslovom:

Uredništvo „Vrtčevo“ na mestnem trgu štev. 9 v Ljubljani (Laibach).

 Pri „Vrtčevem“ uredništvu in založništvu se dobivajo trdo vezani Vrteci od poprejšnih let po naslednjem ceni:

Vrtec	od	1874.	leta za	1	gld.	80	kr.
Vrtec	„	1875.	„ „	2	„	—	„
Vrtec	„	1876.	„ „	2	„	—	„
Vrtec	„	1877.	„ „	2	„	20	„
Vrtec	„	1878.	„ „	2	„	60	„
Vrtec	„	1879.	„ „	2	„	60	„
Vrtec	„	1880.	„ „	2	„	60	„
Vrtec	„	1881.	„ „	2	„	60	„
Vrtec	„	1882.	„ „	2	„	60	„

 Kdor vzame vseh **devet letnikov** skupaj, dobóde jih po jako znižanej ceni za **15 gld.** trdo vezane; nevezane za **12 gld.**

„Vrtec“ so najbolj primerne knjige za farne in šolske knjižnice, zatoj jih posebno priporočamo okrajnim šolskim svétom, čast. gg. duhovnikom in učiteljem sploh.

Knjižnica za slovensko mladino.

Pod tem naslovom začeli smo užé pred štirimi leti izdajati posebne knjižice naše slovenske mladini v pouk in zabavo, ki se priporočajo posebno farnim in šolskim knjižnicam po deželi, kakor tudi za darila sploh, bodi si ob konci šolskega leta, za sv. Miklavža, Božič, godovne dneve, ali o katerej koli priložnosti. Do sih dob izdali smo užé tri take knjižice, ki se dobivajo po naslednjej ceni:

Dragoljubci, — mehko vezani **30 kr.**; trdo vezani **40 kr.** za darila **50 kr.**

Peter rokodelčič, — meh. vez. **40 kr.**; trdo vezan **45 kr.**; za darila **50 kr.**

Sreča v nesreči (Svetin), — meh. vez. **40 kr.**; trdo vez. **45 kr.**; krasno vez. vsa v platnu **60 kr.**

Za poštnino je treba pri naročevanju priložiti 5 kr. več.

O tretjem zvezku naše „Knjižnice“ piše „Ljubljanski zvon“ tako-le:

Vrstniki naši, ki so pred 25, 30 ali več leti hodili v začetne šole, spominjajo se še gotovo drobne, a že takrat redke knjižice o slovenskem kmetu in francoskem vojščaku, Franci Svetinu in njegovih dveh sinovih dvojčkih: o Pavlu, ki je iz pastirja po čudnih dogodkih postal imeniten škof in o Janezu, pekárskem učenci, ki je iz Trsta dospel v Tulon na Francosko k bogatemu trgovcu, po nedolžnem bil k smrti obsojen, potem pa, ko se je pokazala njegova nedolžnost, dobil bogatega trgovca hčer v zakon ter sam bil imovit trgovec v Tulon, kjer je srečno našel svojega izgubljenega očeta, kakor škof Pavel svojo mater Nežo. Redka je bila ta knjiga že pred petindvajsetimi leti in kdor jo je imel, čeval jo je kot drag zaklad. A vendar na Kranjskem ni bilo človeka, ki ne bi bil na pamet znal povesti o Svetinu. Ob nedeljah in ob zimskih večerih so jo ljudje prebirali kakor zlato knjigo in potem leta in leta še menili se o čudnih dogodkih, katere so prebili Svetin in njegova sinova, tako da je njé vsebina na Kranjskem postala pravo narodno blago. Ni se nam zatorej čuditi, ako je jeden najizbornejših pisateljev naših, g. Fr. Levstik, o tem prvem in narodu našem predragem romanu slovenskem napisal obširno razpravo in oceno v Janežičevem Glasniku ter že pred več nego dvajsetimi leti izrekel željo, da bi se ta knjiga iz nova natisnila. Srečna je bila zatorej misel, „Svetina“ dati v drugem natisku na svetlo in za to misel in nje zvršitev moramo hvaležni biti g. Ivanu Tomšiču, vrlemu uredniku „Vrtčevemu,“ ki tako lepo berilo pripravlja mladini slovenski. G. izdajatelj v predgovoru piše tako: „Že davno je bila obča želja slovenske mladine prijateljev, da bi povest o Svetinu prišla zopet v déž. Ta želja se do zdaj ni bila izpolnila, da-si je minilo že 45 let, odkar je prvič natisnena (1836. l.), in ta natisk je zdaj takó redek, da ga je težavno dobiti v roke. Tedaj, ko je bila slovenska knjiga priprostim ljudém še jako redka prikazen, čitala se je rečena povest povsod s tolikim veseljem, da je do malega ni bilo hiše, v katerej bi je ne bili poznali, samo če je kdo v hiši znal čitati na knjigo. Zatorej mislim, da bi moja „Knjižnica slovenskej

mladini“ izvestno lepše in boljše knjige ne mogla prinesti, nego li je knjiga o Svetinu, katero je spisal pokojni Višenjski župnik Janez Cigler, ki se je v Vódmotu pod Ljubljano bil porodil v 7. dan maja 1792. l., in umrl v 11. dan aprila 1869. leta v Višnjigori. Razven nekaterih raznoličnih molitvenikov in Svetinove povesti je spisal tudi „Življenje sv. Heme;“ potem „Deteljico, ali življenje treh kranjskih bratov francoskih soldatov“ (1863. l.), in mično povest „Kortonica, koroška deklica,“ katero je 1866. l. dala družba sv. Mohora v Celovci na svetlo. — Toliko o moži, ki je oče povesti, katero s to knjižico Tebi, mladina slovenska predraga, podajem in želim, da bi jo čitala z enakim veseljem, s kakeršnim smo jo čitali i mi, kadar smo bili še v Tvojih letih srečne mladosti. Zatorej knjižico, ki je napisana Tebi v pouk in zabavo, vzprími z ono dobrohotnostjo, s kakeršno si vzprijela i prvi dve moji knjižici; ako storiš to, dovolj mi bode plačila za trud, ki sem ga imel, s knjižico iz nova jo dajoč na svetlo.“ Mi ta prvi slovenski narodni roman svojim čitateljem najtopleje priporočamo. Lepše povesti od Svetina g. Tomšić ne bi bil mogel podati naši mladini.“

Ker bi radi „Knjižnico za slovensko mladino“ nadaljevali, zatorej prosimo vse slovenske rodoljube in prijatelje mladine, posebno čast. gg. duhovnike in ljudske učitelje, da bi jo priporočali in širili mej slovensko mladino povsod, koder se jim v to priložnost ponuja. Naj bi se torej obilo naročevali na zgoraj omenjene knjižice, da bodemo tem prej mogli izdati IV. zvezek, katerega bomo izdali takój, ko se dozdanjih knjižic toliko razpečá, da pokrijemo tiskarske in druge troške.

 Kdor se želi naročiti na katero koli zgoraj omenjeno knjižico, naj pridene k „Vrtčevej naročnini dotični znesek, in mi mu jo pošljemo takój pošt-nine prosto pod križnim ovitkom, ker mu jedino po tem potu pride najceneje v roke. Nadejamo se prav obilih naročil k novemu letu.

Uredništvo in založništvo „Vrtčevo,“

na mestnem trgu, šte. 9 v Ljubljani.

Pri „Vrtčevem“ uredništvu se dobiva tudi še mična knjižica pod naslovom:

Star vojak in njegova rejenka; gledališka igra v 2 dejanjih.

Cena **12 kr.**

